

na základě kterého daň se ukládá, tedy prostě základ
vyměřovací. Při tom rozumí se pak jednotkou daňovou
ona jednotka váhy, míry nebo počtu, která při vymeření
daně se na základ bere a co se na jednotku ukládá,
jeť sazbou daňovou.

Základní principy daňové

§2. Pojem a přehled.

Tím vyrozumívají se maximy všeobecné, které vy-
plývají z nicholi daní ve finančním systému i z národ-
hospodářské jejich povahy, dále pak z ethických prin-
cipů, jež podle platných názorův ovládají poměr stá-
tu k jednotlivcům. Podle toho dělíti lze základní
principy daňové v tyto skupiny:

- I. zásady finančněpolitické,
- II. " národohospodářské,
- III. " spravedlivého rozdělení či zásady ethické.

Pro finanční praxi mají ony zásady, potud význam
důležitý, pokud jednak tvoří pro ni direktiv, dle něhož

jest se jí řídit, jednak jsou pak měřítkem pro soudce platných systémů daňových.

Khusta se ještě přidává čtvrtá skupina zásad: zásady řádné správy daňové. Nicméně jest tu podstatný rozdíl. Zásady výše uvedené platí obecně o daních vůbec. Zásady řádné správy budou však, kromě jistých, docela všeobecných rozumových požadavků a ekonomické povahy vůbec plynoucích, podle různé povahy jednotlivých druhů daní též různé; týkají se techniky daňové jako prostředku k účelnému dosažení výše uvedených tří skupin zásad.

§3. I. Zásady finančně politické.

Tyto jsou dvě: a zásada dostatečnosti, b zásada průvratnosti. Obě tyto zásady vyplývají ze všeobecného pravidla o kvantitní shodě výdajů a příjmů.

Ad a. První jest požadavkem samozřejmě plynoucím z pravidla, že v hospodářství veřejném se řídí úhrada (příjmy) dle potřeby (výdajů); co tedy v jisté periodě na potřebu financování bylo uvažováno, musí býti uloženo a to pokud jiné příjmy nestačí, daněmi,

výjmečné případy, ve kterých odůvodněna jest úhrada mimořádná. Však i pokud se týče daní, platí tento pořádek, jak z § 1 ad 3. vyplývá, jen u daní z finančních příčin ukládaných.

Čl. 6. Zasada pružnosti znamená, že každý systém daní musí obsahovati takové články, tj. takové druhy daní, jejichž výnos dá se podle potřeby zvýšiti nebo snížit. (Ne každý dá se totiž bez jistých sociálněpolitických úvahností bez všeho snížit. Srovn. o daních výnosových).

Řešení pružnosti nejvíce mají tzv. daně důchodové, kdežto tzv. výnosové daně jsou více méně tuhé. U spotřebních daní a daní obchodových dostavuje se sice sám sebou za stoupajícího blahobytu zvýšený výnos, za to při klesajícím ho ubývá; i zvýšení sazeb může vésti k vyššímu výnosu daně, když předmětem daně jsou statky, jejichž spotřeba opírá se o silné, zakořenělé zvyky (tabák, cukr atd.), avšak úmyslné zvýšení sazeb daní těch za účelem okamžitého zvýšení příjmů v jistém období finančním může snadno selhat, ježto zvýšená sazba aspoň pro počátek může vésti ku snížení spotřeby nebo stěžení příslušných obchodů.

§ 4. II. Zásady národohospodářské.

Základní princip národohospodářský týče se starky, kterýž jest normální pramen daně. — Rozumí-li se pramenem daně ta massa majetková, jež placením daně se zmenšuje, tedy jest zjevno, že jmění národní vůbec nebo kapitál národní nemůže proto býti trvalým, normálním pramenem daně, že by si daň takto sama svůj pramen ohrožovala a zmenšovala, neboť daň vrací se periodicky k napravění výdajů vracejících se též periodicky. Protože pak jmění národní se skládá ze jmění individuálních, platí o nich jako částech totéž. Protož daně musí mítí zabezpečeno své uhrazení z něčeho, co samo také periodicky se obnovuje. Proto z pravidla bývají tzv. daně ze jmění, v moderních systémech finančních beztoho řídké jenom nominální daněmi ze jmění, jsouce jenom na základě individuálních jmění vyměřovány, avšak jmění samo nesten-
cují; celá jmění neb určité části jejich činí se sice předmětem, ale ne pramenem daně. Nejména pak objevují se daně, jejichž předmětem jsou jen jisté části jmění a to jmění spotřebního (daň z parků, z kočárů, billardů).

Opravdovou a ne pouze nominální daň se změni bude tudíž jen ta, k jejíž napravení nestačí důchody a musí se sáhnouti na změni samo. Protože daně existující jsou jen nominálními, tedy námítky proti nim činěné dějí se vůbec s jiného stanoviska, totiž se stanoviskem spravedlivého rozdělení a ty ještě dlužno bráti jen s jistou opatrností.

Že důchod národní jako takový nemůže býti pramenem daně vyplývá z toho, že důchod národní není roven součtu důchodův individuálních, nýbrž rovná se čistému výnosu produkce národní přičtouc důchody z uložení kapitálových v cizině plynoucí a odečtouc, co k uročení kapitálových dluhů do ciziny odejiti musí. Výnos národní produkce takto modifikovaný (zvětšený neb zmenšený) rozděluje se nejprv na původní, částou těchto však také na různé odvozené důchody individuální a v těchto jest daň přístupný.

Z toho tedy vyplývá, že pravidelným, normálním pramenem daní budou důchody jednotlivců.

Starsi škola, stojíc pode vlivem fysiokratického učení, rozemňovala mezi důchodem hrubým a čistým a učila, že toliko čistý důchod může býti pramenem

daní, jelikož jedině on daň nese. Čistým důchodem ale nazývával to, co po ukojení nutných potřeb zůstane. Lorději se formálně nedokonalost této nauky. Pokud se učení příslušně formulovalo tak, že nemůže být důchod nutným potřebám sloužící pramenem daně, nýbrž toliko tzv. čistý důchod, bylo to již proto pochyblým řečením, žeť i stát všem jest nutným, a tudíž část důchodu sloužící na příspěvek k uhrazení nákladů veřejných musí se rovněž počítati na ukojení potřeb nutných. — Toto méně šťastné formulování by však nebylo tak velikou závadou. Závadnější byly předpoklady, že celé třídy důchodu čistého nemají, kdežto skutečně míra dostačitelnosti individualních důchodů k uhrazení nutných individualních potřeb jest individuálně iplně rozdílná, závisíc na poměrech rodinných (ženat - neženat, četná - nečetná rodina, zaspotřené či nezaspotřené děti atd.), místní drahotě a četných jiných okolnostech. Stává se tak pojem čistého důchodu nesnadno upotřebitelným pro theoretické sestrojování. Pro potřeby spravedlnosti daňové se však vystačí s rozdílem důchodu volného a vázaného. (Srov. nauku národohosp.)

Národohospodářskou zásadu o normálním pramenem daně sluší tedy formulovati prostě tak, že jest jím celý důchod individuální, tj. veškeré hospodářské statky pravidelně ve jmění jednotlivce přibývající, spotřebitelné bez újmy pro kmenové jmění jeho, k čemuž však - z důvodů, jež při stávkách spravedlivého rozdělení vysvitnou - přičítá ještě sluší i užitky plynoucí z trvalého jmění spotřebního (domův obytných atd.)

Ovšak důchod individuální jest spolupramenem poskytujícím prostředky k ukojení potřeb soukromých každého jednotlivce. Z toho lze obecně dovoditi pravidlo o hranici, pokud individuální důchod pramenem daně býti může. Proto jest další zásadou národohospodářskou, že individuální důchod jednotlivcův může býti pramenem daně jen potud, aby nebyl porušen soulad mezi ukojením potřeb veřejných a potřeb soukromých. Nějakou číselnou formuli přiměřenou se hranice tato vytknouti nedá. Kdyby ostatně pro průměr dala se číselně vyjádřiti nějakou kvotou důchodu, byl by z toho malý užitek, ješto ani táž kvota (kolik procento) vzata z důchodův stejné výše nenechá ve všech případech zbytek stejně dostatečný pro ukojení soukromých

potřeb, tím méně pak při důchodech výše rozdílné. Tak přicházíme k úsudku, že i hranice, po kterou důchod pramenem daně bývá míře, individuálně jest rozdílná. Otázka tato však právě stýká se s otázkou spravedlivého rozdělení daní (srov. níže).

Travili se, že normálním pramenem daně jest důchod, tedy učiní se ovšem dále rozdílu, jeli důchod přivodní či odvozený, na to však sahají se v pojmu důchodu též užítky plynoucí z trvalého jmění spotřebního (obydelní stavení, parky, koně, kočáry), což právě pro finanční vědu je plno důležitých důsledností. (srov. s daní domovní).

III. Zásady ethické.

§5. Pojem a přehled.

Zásady spravedlivého rozdělení daní, které se navzájem doplňují, týkají se jednak kruhu osob, na něž povinnost k daní padá, jednak míry poměrné, jakou jednotlivci povinnosti té mohou a mají býti podrobeni. Dle toho rozexnáávají se dvě zásady příslušné, totiž :

a všeobecnost

b stejnoměrnost.

Mluví-li se vůbec o pojmu spravedlnosti při rozdělení daní, sluší arci mít na paměti, že jako spravedlivost sama, jsouc pojmem mravním, není nic absolutního, nýbrž pojmem historicky relativním, tak i žádného absolutního měřítka není pro „spravedlivé“ rozvržení daní; rozhodují tu názory vyrostlé z dob a poměrů i rozmánitá základní stanoviska vědecká. Také zde platí, že praktické nauky národohospodářské vůbec stojí pod vlivem potřeb ethických.

Dokud pamuje řízení stavovské, nestará se panovník povolení jistých dávek na stavech požadující o způsob, jakým oni to břímě mezi sebou rozdělí. To jest věci jejich autonomie a rozdělení proporcionálně dle jistých, ovšem jen hrubých klíčů ^{objektivních} jest zájmem jejich vlastním. S druhé strany považuje se osvobození jistých osob (šlechty) a předmětů (n. p. dominikálních půd) od daně za samozřejmé; tak že se břemeno od každého příslušníka privilegovaných stavů převratě na poddané rozvrhuje a to zase ve vlastním jeho zájmu dle jistých klíčů třeba jen hrubě stejnoměrnosti hovících. Daně městům uložené uvalují

se ovšem také dle jistých objektivních dělitek na občany. T kde ostatně původně vestry moc vykonávající snažily se břímě uvalovati na ostatní, z čehož povstávaly rozbroje. Osvícený absolutismus obmezoval libovůli rozdělovací a pečoval též o zdanění privilegovaných. (srov. pozemkovou daň za Marie Terezie). Pod vlivem nauk individualistických obraci se účinkem názorů rovnostních především požadavek spravedlnosti proti privilegovaným imunitám (zásada všeobecnosti), kdežto vodítkem spravedlnosti rozdělovací jest názor, dle kterého vidí se v dani náhrada za prospěchy, jež jednotlivec od státu má. Teprve když tento názor za mylný poznán, vyvíjejí se požadavky jiné. Ovšem tu ještě namnoze dával vodítka názor, že rozdělení důchodů na podkladě svobody hospodářské se uskutečňující jest jediným přirozeným, tj. vyplývajícím z přirozenosti společnosti lidské (individualisticky pojímané). Nesmělo tedy rozdělení daňového břemene nic na poměrech (poměrných výších) toho důchodového rozdělení měniti, je pošinouti. Porážení těchto názorů, nové theorie (zejm. hodnotná) a sociálněpolitická hlediska teprv spůsobila dokonalou obměnu v zásadních názorech o spravedlivém rozdělení daňovém.

§ 6. A. Všeobecnost daňová.

Otázkou všeobecnosti rozumí se, že každý, kdo jest formálně nebo věcně (pobytem, provozováním živnosti, majetkem výnos poskytujícím) příslušníkem státu, jako účastník hospodářského (obecného) hospodářství má povšechné náklady jeho spolu nésti, tedy býti podroben daní a to bez ohledu na to, z jakého pramene důchod jeho plyne a jaká jest výška jeho. Starší nauka o tzv. čistém důchodu vedla tu k pochopitelným smatkům. Neboť autoři nastávající všeobecnost daňovou musili připustiti nemožnost uložit ji všem, kdož důchodu čistého neměli (Smith).

Obecná povinnost k daním vztahuje se dle toho, co řečeno:

1. na všechny fysické osoby hospodářsky samostatné, kteří jsou státními příslušníky a ve státě se zdržují. Jestliže se objevují ve skutečnosti některá osvobození, týkají se toliko daní přímých, tak že výjimek se všeobecnosti nejsou. Sem náležejí zejm. dříve hojně poskytovaná osvobození jistých osob ve veřejné službě stojících, jako vojáků, úředníků, horníků atd.

Z národohospodářských příčin osvobozují se jistě podniky, aby se jim poskytlo usnadnění v záležitostech (dočasná osvobození železnic, nových kolonistů).

Konečně pak osvobozují se od určitých daní jistě třídy, kterých osvobození se neohládá na teorii o hrubém a čistém důchodu, nýbrž na příčinách jiných; hlavní příčina jest, že platívali příslušníci těchto tříd daně spotřební, od nichž osvobození namnoze již z příčin finanční techniky není možné; možné a spravedlivé jenom jest, aby se nezaváděly daně spotřební na jisté nezbytné předměty (sůl, obilí, uhlí, petrolej).

2. Cizinci, pokud zde buď prameny důchodů mají, aniz tu bydlí, nebo zde z jakýchkoli důvodů meškají, stávají se věcně účastníky zdejších hospodářství pospolitých (státního, zemského atd.); ona ukojí jejich potřeby jen pospolitě ukojitelně (ochranu právní atd.) a proto i oni zde k daní jsou povinni. Rozličné směry, jakými se to provede, a míra jakož i způsob jsou závislé na způsobu jejich zdejšího pobytu. De toho vyvíjejí se asi tyto hlavní případy:

a Když tu cizinec mešká z příčinou výdělků nebo i tráví li tu důchody z ciziny pocházející, tu

kromě daní spotřebních může býti podroben i daním pří-
mjím. Zele nepochybná jest tato povinnost v plném roz-
sahu, jakým stihá domácí obyvatele, má-li cizinec zde
mškající zde také své prameny výdělkové; trávil-li tu jen
dúchody, jejich prameny jsou v cizině, může se povin-
nost ta vztahovati jenom na jisti daně (z příjmých prv.
subjektů, pak spotřební a obchodové).

b. I když se tu vůbec nezdržuje, nýbrž jen
odtud důchody bere buď jako účastník nějakého podni-
ku nebo jako věřitel, platí příslušné daně přímé; rovněž
pak z právních jednání jednotlivých, jež tu činí, nese
příslušné tzv. daně obchodové.

c. Žije-li pouze tuzemskem, pak nese da-
ně spotřební nepřímou vybírané (z piva, tabáku, masa a pod.),
po případě zase obchodové (kolky na směnky, kvitance,
smlouvy atd.).

3. Vzhledem k formální příslušnosti své bude i do-
mácí občan bydlící v cizině podroben daní z důchodů,
jež pocházejí ze zdejších, tedy tuzemských pramenů; bu-
dou to tedy hlavně tzv. daně objektové.

Pokud by v případě 2. a 3. mohly nastati kon-
flikty následkem dvojího podrobení takových osob daní,

tj. i zde i v cizině, lze takové konflikty odstraniti nej-
lépe smlouvami mezinárodními.

4. Konečně podrobeny jsou dani právnické osoby
a výdělkové společnosti, ovšem jen z důhodů svých
soukromohospodářských, tedy zejména:

a. Samosprávná tělesa, hlavně obce, k daním
státním povinna jsou z výtěžku svých podniků soukro-
mohospodářských. Osvoboditi je od daně bylo by neodů-
vodněno jednak hledíc k podpoře jednostranně, jakouž
by to poskytovalo soutěži jejich s ostatními podniky
soukromými, jednak jest neodůvodněno i hledíc k to-
mu, že by se tím zvyšovala ještě nestejnomyšlnost fi-
nančních břemen, zejm. lokálních daní mezi obcemi,
které takových příjmů nemají a takovými, které mají.

Že nepodléhají veřejnohospodářské příjmy obcí, tedy
od nich přijaté poplatky a daně, daním státním roz-
umí se arci samo sebou.

b. Spolky podrobeny jsou rovněž dani ze
svých důhodů plynoucích ze soukromohospodářských
pramenů, ne však z těch příjmů, které pocházejí od
členů. Imění jejich však, ať z jakéhokoliv pramene
plyne, nese tzv. *aequivalent* poplatkový.

c. Akciové a jiné výtěžné společnosti podrobuji se dani týmně právem jako fyzické osoby mající soukromohospodářské příjmy. Spůsob podrobení jest možný dvoji: buď lze hleděti na společnosti jako na celek a nebo může se k nim hleděti jen jako ke prostředku, pomocí jehož se každému jednotlivému členu dostává důchodu v podílu z výnosu. Kde existují vedle sebe navzájem se doplňující tzv. daně z výnosu a daně z důchodu, tam společnost jako celek anebo vlastně závod (podnik) její podrobení sluší příslušné dani z výnosu (dani řívnostenské buď v jisté všeobecné formě nebo v podobě příspěvené povaze podniků veřejně účtujících), kdežto dani subjektové (neboli důchodové) zásadně podléhati mají sami členové a jenom z důvodů finanční techniky se někdy vybírá i tato daň na každého členu připadající bezprostředně u pokladny společenské (u nás ne).

Z důvodů sociálnopolitických nastávají někdy při společenstvech svépomoecných (záložnách), rovněž při spořitelnách a jiných podobných ústavách aspoň částečná osvobození od daně.

d. Nemonopolní podniky státní (jako

doly, továrny atd.) podrobovatí dani se stanoviska finančního bylo by, ač zbytečno. Avšak doporučí se aspoň účetnický to provéstí a to předně pro potřebný úsudek o jejich výnosnosti přirovnané k výnosnosti podniků čistě soukromých a zase (jako ad 2) pro slušný sřetel na podobné soukromé podniky konkurenční.

B. Stejnoměrnost daňová.

§ 7. Všeobecná pravidla.

Zásady o spravedlivé míře, podle které jednotlivcovu celkovou povinnost k dani vyměřiti sluší, rozdílně byly formulovány:

1. Nejstarší jest tzv. princip prospěchový, ně totiž každý přispívati má dle míry prospěchů, jež od státu má, ke všeobecným nákladům státním. Tato směnná theorie objevuje se již u Grotia, Hobbesa a Montesquieua i ještě, ač ne již důsledně, u Adama Smitha a vytratila se jen pozvolna. Ona zejména nejvíceji souvisela s naukou, která spatřovala více

mění výhradný úkol státu v pouhé ochraně právní.

Při tom se co do klíče rozdělovacího arci již rixnilo:

1. Dříve obecně, později převážně se předpokládalo, že hmotnou měrou jednotlivcových prospěchů ve státě jest výška jeho důchodu, a na tom základě formuluje se požadavek proporcionální míry daňové dle výše důchodu. (Tak zásadně u Smitha, který však v části podrobně nebyl nepřitelem progressivní míry, ostatně připouštěl, že jen čistý důchod daň snese.) Avšak ani o právní ochraně nelze tvrditi, že by potřeba její rostla stejnou měrou s důchodem jednotlivcovým.

2. To rixnu pak dostavovala se v XVIII. věku tvzení (která stejně nesnadno jest dokázati), že prospěchy, které jednatlivec od státu má, měrou více než poměrnou stoupají s velikostí důchodu, a odtud hájeno bylo progressivní vyměření daně (Montesquieu, Rousseau, Bernardin de Saint Pierre, Condorcet; rovn. Bráf: „Poiátkové nauky o dani progressivní“, Právník 1884).

Protože při největší části veřejných státních zřízení ani hmotně oceniti nelze míru prospěšnosti jejich pro jednatlivec, tedy ani prospěchy, které jednatlivec od státu má, nemohou býti měřítkem jeho povinnosti

k dani. Přes to má princip prospěchový aspoň obmezenou platnost, neboť jsou jistá veřejná zařízení, při kterých prospěch určitých tříd nebo skupin obyvatelstva nanejvýš se stává na oči. Stát v této příčině vystačí se systémem poplatků. Tímak v menších, kommunálních svazcích, zejm. v obcích; tu prospívají jistě výdaje zejm. třídám, které tam mají své jmění nemovité. Takové výdaje, které specificky jen jejich majetku prospívají (např. náklad na polního hlídače majitelům rolí), také právem dle proporcionální míry na ně se repartují. Ony tvoří střed mezi daní a poplatkem a jsou vlastně tímto i blíží než daní, neboť se tu jeví náklad jisté instituce prostě rozvrženým na ty, kdož ho užívají. Lze je tudíž na rozdíl od daní zvát průspěvkem nebo pod.

2. I když se zamítá princip prospěchový jako zásada pro rozdělení daní, hájena byla s některých stran přece prostá proporcionálnost dle výše důchodu, ježto byj vyhovuje zásadě spravedlnosti. Vidít tento názor míru jednotlivcovu postavení ve společnosti a rovní měřítko jeho duševního a hmotného majetku v důchodu a tedy v proporcionálním stížení důchodu

daní spravedlivý princip jejího rozdělení (Původně i ještě r. 1867. Schmoller).

Nepochybným požadavkem spravedlnosti zdálo se býti však proporcionalně rozvržení daní především při vržením té národohospodářské školy, která nyní již rozdělení duchodové na základě svobodného vlastnictví a svobodných smluv považuje za jediné přirozené a správné, tudíž změny takové dopustiti nechce, kterou by se v poměrech důchodu na tom základě utvořených něco uměle posunulo.

Ovšak daně stíhající všech důchod proporcionalně vydané jsou rovněž namítkám. Neboť rovněž, když daň stejným procentem dopadá na všechny důchody jakékoli výše a jakéhokoli původu, nebude jako stejnoměrné břemeno citěna ani nelze o ní tvrditi, že by v poměrech společenského postavení jednotlivců a jejich spůsoblosti k ukojení svých potřeb změnu zcela poměrnou spůsobovala. Dlužno tedy popřítí, že by se daně uloženou proporcionalně dle výše důchodu vskutkem pro všechny jednotlivce (individuálně) dosáhlo nejlépe onoho souladu mezi ukojením soukromých a veřejných potřeb, který jest

všechní národohospodářskou zásadou života ve státě.

a. Iiž při důchodech číselně stejných by byla stejná kvota stížení jich daňového břemenem nestejným podle různých individualních poměrů. S jedné strany četná rodina složená ze členů ještě neb už k výdělků nespůsobilých, nemoce, právní neb mravní povinnost k výživě jiných může zvětšovati tu kvotu důchodu, které vyžaduje ukojení potřeb nutných, a tedy snižovati tu, jež zbývá k ukojení zbytečnějších. S druhé strany padá i na váhu uvolnění, jež hlavě rodiny způsobují výdělky členů rodiny s ní ve společné domácnosti žijících.

b. Při důchodech číselně nestejných snáší se daň proporcionálně tím nesnadněji, čím jezt důchod menším, neboť čím důchod vyšší, tím větší jeho kvota přebývá nad to, co sloužití musí k ukojení nutných potřeb osobních (tedy nad tzv. důchod vázaný); tedy tím větší kvotu činí tzv. důchod volný, který jezt pramenem úspor, kapitalisace a všeho ukojení jemnějších, zvláště kulturních potřeb, pramenem sociálního povznesení, lepšího vychování atd.

Zkušenost dotvrzuje, že při důchodech nižších

výdaje na potravu, oděv a byt pohlíí mnohem vyšší procento důchodu celého než při důchodech vyšších. Představíme-li si jistý počet osob s důchody rozličné výše v témže místě, na stejných poměru drahotních a ostatních zevních podmínek životních a důchody jejich státny veskerze daněmi, jež pohlíují 5% každého toho důchodu, a myslíme-li si, že by v kruhu těch osob a na daných poměru stačilo každému 600 zl. na uhrazení osobních potřeb dle běžné míry životní nutných, tedy v přebytcích nad tuto sumu zračí se tzv. důchod volný, pramen, z něhož mohou býti ukojeny potřeby kulturní a přeprchové a z něhož může býti kapitalisováno a tak tvořen zdroj pro ukojení potřeb laudoucích.

Obnos daně, který z celé sumy každého důchodu ve všech případech činí 5%, repraesentuje hledie k důchodu volnému míru opačně progressivnou a to dosti příkře:

Na př.

důchod celý zl.	700	800	1000	2000	5000
po srážce zl.	600	600	600	600	600
zbývá <u>důchod volný</u> zl.	100	200	400	1400	4400
5% daň z celku činí zl.	35	40	50	100	250
tj. procent <u>důchodu volného</u>	35	20	12.5	7.14	5.68

Důsledně provedená daň proporrionální spadá tedy vlastně způsobem opačně progresivním na důchody volné, ubírá tudíž právě vrstvám s nejnižšími důchody měrou značnější nežli třídám s důchody vyššími prostředků ke kapitalisaci, k ukojení kulturních potřeb a tedy k sociálnímu povznesení, ano jistým vrstvám s důchody nejnižšími odnímá tu možnost docela.

c) Rozdíl důchodu, jenž plyne ze jmění, a toho, jenž z práce pochází, jest návažným. Kdežto totiž jmění jest trvalým pramenem důchodův a majiteli jeho ještě síla pracovní ubývá, ruší se časem síla pracovním a právě proto při důchodu z práce nésti se musí jisté výdaje (náklady), které při důchodu ze jmění (trvalého pramene důchodového) se nenesou, totiž výdaje na potřebné výdaje pojistné pro případy přechodné nebo trvalé ne-spůsobivosti ku práci, tj. vlastně jinými slovy: důchod volný ceteris paribus při důchodu z práce jest menší nežli při důchodech ze jmění.

Právě proto jest u důchodu z majetku spůsobivost k daní poměrně značnější než u důchodu z práce.

Kromě toho uvážiti jest význam, který má pro jednotlivce užitek z jistých druhů jmění užitného, n. p.

domu obytných. (Kdo ušetří nájemní, má proti jinému o tolik důchodu k jiným výnosům volného více.) Musí tedy i rozdíl možnosti daňové tím podmíněně býti stíž-
ný.

Težte jinou a to hospodářskopsychologickou dedukci opodstatňuje se v době novější oprávněnost vodítek zde vyčtených; totiž se stanovíště theorie hodnotné. —

Každý zlatý důchodu má pro příjemce svého tím vět-
ší subjektivnou hodnotu spotřební (tím většou hraničnou
užitek), čím méně on těch zlatých přijímá a čím výše i
poslední z těch zlatých stojí na stupnici potřeb dotčení
osoby; tím většou hodnotu tedy má proň i každý
zlatý, jež na veřejné potřeby platí, a má-li tedy obět,
která se za poměrů jinak stejných uvaluje na osobu s
větším důchodem volným, býti equivalentem oběti,
jež uvaluje se na osobu s menším důchodem volným,
musí býti více než proporcionalní. Nesluší tedy to-
to vyvození požadavků daňové stejnoměrnosti z theo-
rie hodnotné obmezovati jedině na princip progresiv-
ního zdanění různě vysokých důchodů, jak se to v
literatuře činí, třeba i o podrobnějším formulování
výsledků tohoto obmezenějšího pojmání panují dosud

velmi odchylná mínění (Srovn. Saxier článek v rakouské Zeitschrift für Volkswirtschaft, Socialpolitik u. Verwaltung I. roč. 1. seš.). Plodná aplikace pojmu hodnoty má platnost pro všechny, pod a-c vyčleně případy. Teprve úplné setření všech dotčených zřetelů vystihne požadavek, aby břímě daňové stihlo všechny k dani povinné dle jejich spisobilsti či mohoucnosti („set jsou“ - Leistungsfähigkeit).

Jsou sice někteří spisovatelé, kteří navrhuje rozvržení proporcionální, přece zároveň ani princip spisobilsti k dani připustiti nechtějí tvrdíce, že není možno postihnouti všechny momenty, na kterých spisobilst k dani závisí. Mathematically dokonale najisté nikoli, aspoň však v merich oné relativní dokonalosti, kterou dopouštějí prostředky finanční techniky nám na snadě jsoucí.

Positivní požadavky plynoucí z úvah pod c. 2. a-c. uvedených jsou tedy tyto:

I. Substituce důchodu domácnostního na místě individualního, kde více subjektů důchodů individualních tvoří společnou domácnost (muž a žena mající oba své vlastní důchody, děti již vydělávající).

II. Progressivní míra daně, tj. stírání vyšších důchodů postupně většími kvotami (procenty). Porozumí se

tu arci progressivnost v celé soustavě daňové, tj. celek všeli-
kých daní, které jednotlivec nese, má tím větší kvotu dů-
chodu zahrnouti, čím větší důchod jest.

III. Při tom poměrně větší stížení důchodu se
jmění a zřetel na užitky plynoucí z majetku jmění
(trvale) užitného.

IV. Zvláštní zřetel na poměry, které při důchodech
stejně výše spůsobilost k dani individuálně zmenšují (čet-
ná rodina, nemoci a neštěstí atd.) aspoň při jistých druhích
daní. Zvláštní zřetel na takové skutečnosti arci při daních
přímých do příliš vysokých stupňů důchodových jíti ne-
musí. Neboť čím jest důchod vyšší, tím větší jeho kvota
vypadá na důchod volný a tím řídicěji nutná vydání
na vychování dětí a jiné, výše uvedené příčiny volný dů-
chod mohou vyčerpati. Proto se při daních přímých ob-
mezuje splnění tohoto požadavku z pravidla jenom na
úlevy při nejnižších kategoriích důchodových. Za to po-
znán v naší době v daních spotřebních a v tzv. daních
z obchodu vhodný prostředek k sebedanění individu-
álním možností přiměřenému, arci předpokládajíc
dobrý výběr předmětů a sazeb.

V těchto požadavcích hračí se snaha upravit

břímě daní tak, aby zásada o souladném ukojení soukromých i veřejných potřeb k platnosti přešla individuálně, zároveň pak aby rozdělení daní poměrně co nejméně vadilo rozvoji nemajetných vrstev a to hlavně těch, které se živí pouze prací.

§ 8. Čl. I. § 7.

O progressivně míře zdanění zvlášť.

Kdyby bylo možno zjistiti pomocí případných prostředků finančně-technických celý individuální důchod každého jednotlivce úplně a přesně a na tento důchod položit jedinou daň, tedy by také poměrně snadným byl ikol provést progressivnou míru v celém zdanění, která jest požadavkem všeobecných zásad daňových.

Ovšak pro ony nezbytné nedostatky, které vyplývají z nesnadného boje, jež vedou sebe důmyslnější prostředky finanční techniky proti egoismu jednotlivců a často i proti jejich nernalosti číselné výše vlastního důchodu (mnohý člověk, ba velká většina lidí ani neví, kolik skutečná výše jeho důchodu činí, vlastně

jestli jeho důchod je většinou naturální), nemalujeme v žádném systému finančním jen jedinou daň, nýbrž více méně spleť soustavy daní, skládaných methodami přerušnými na rozličné předměty. I tu pak jednotlivé z těchto daní vůbec nesměsou progresse, na př. většinou ne tzv. daně z výnosu. Při tzv. spotřebních daních dá se provést vyšší postížení větších důchodců jen v jistých případech a to tím,

1. že se na jemnější druhy jistých výrobků, jejichž spotřeba průměrem jest svědectvím o vyšším důchodu konsumentů, klade vyšší sazba nežli na předměty téhož druhu, které však jsou jakosti hrubší; i dále,

2. že se statky, které výhradně jsou předmětem spotřeby vrstev námožnějších, podrobují zvláštním daním spotřebním.

Užívá tedy jako přední druh daně, při které i progressivní sazba jest možná, tzv. daň důchodová, tj. ona daň, která se ukládá na skutečný individuální důchod každého jednotlivce zjištěný touto měrou, jakou to v daných poměrech prostředky finanční techniky jest možno.

První progressivní daň důchodová vskutku

Prof. Dr. Bráf: Finanční věda 23.

již ve mnohých státech evropských jest zavedena, avšak nesluší se to mít, že tam, kde taková daň jest zavedena, již také zásadě progressivnosti se vyhovuje v tom smyslu a duchu, jak zde výše naznačeno, tj. že již proto jest uskutečněno progressivní rozložení břemen celé soustavy daňové, oč vlastně běží. Neboť sama progressivnost sazeb daně důchodové může býti pouze korrektivem opačné progressivnosti, jaká bývá následkem značně vyvinutých daní spotřebních, když ony stihají i předměty nutné spotřeby. Takováto daň uvádí tedy vlastně teprve proporcionálnost v celý systém daní, kdežto zde běží o uskutečnění principu progressivnosti, jenž vyžaduje, aby celek všech daní, které jednotlivec nese, ubíral vyššímu důchodu i vyšší kvotu (pars quota!), než nižšímu, nikoliv stejnou kvotu (stejně procento).

V tom směru tudíž upraven býti musí celý systém daní, jehož různé články k tomu účelu se musí doplňovati.

Proti zásadě progressivnosti namítá se (ne již zároveň proti progressivnímu upravení jednotlivých daní) :

1. že se stranicky ukládá nadpoměrně vyšší břemeno a vlastně pokuta na přičinlivost a spořivost, je-
 jimž následkem právě vyšší důchod jest. Avšak právě ta
 thesis není správná, že vyšší důchody vždy bývají ná-
 sledek vyšší zásluhy a že čím vyšší důchod, tím větší
 také zásluha. Působit tu rozliční jiné činitele, kteří
 vyvolávají a podporují nerovnoměrnosti v rozdělení
 důchodů, jehož nepřímé účinky daň progresivní
 částečně korigovati má a má. Progresivní stup-
 nice nesmí nikdy bráti vyšším důchodům spůsobilost
 k úsporám, aniž smí tlumiti snahu, přičinlivost a
 pilnost, ale ona má usnadniti našim důchodům
 kapitalisaci a sociální povznesení.

2. že jest proti ideji vlastnictví (Eisenhart).
 Avšak to platí jen potud, pokud se stojí neuputně při
 zásadě nedotknutelnosti individuálního vlastnictví
 podle názorů ryze individualistických.

Celkem vyřizují tyto námitky přece jen z
 řádky onoho individualistického učení, které ve více
 v působnost přirozených zákonů hospodářského živo-
 ta vprá se myšlence, že by rozdělení jmění a
 důchodů, tak jak jest výsledkem platné soustavy

právní založení na svobodné soutěži nevyhovovalo vytříbenějším pojmům sociální spravedlnosti a kulturním úkolům moderního státu. i novověké společnosti. Spor ten sluší tedy vyříditi na jiném místě (nov. národohospod. nauk).

Š druhí strany pak, i kdyby se zásada progressivnosti sama jako oprávněná nepopírala, přece proti možnosti provedení se namítá:

1. že stupnic progressivních může býti neobmezeně mnoho, tak že tu panuje čirá libovůle (Umpfenbach). Avšak na libovůli musilo by se všude nářikati, kde hledíc k jistým životním poměrům užívati se má číselných formulí. Zákonodárce nemůže z nepočítaných možných stupnic vzíti libovolně kteroukoliv, nýbrž tu, která v celku konkrétní soustavy daňové nejlépe vyhoví účelu.

2. že provedena jsouc důsledně - každá stupnice progressivní vede konečně k pohlcení celého důchodu daní, tj. každá progresse musí konečně dospěti sazby obnášející 100%. Z toho jedině plyne, že při každé progressivní stupnici musí se u jisté kategorie vyšších důchodů - jichž na počet bez toho jest málo -

ustáti, ponechati pro všechny důchody ještě vyšší touž sazbu proporcionální, nejvýše pak oklikou (např. daněmi přepychovými) hleděti je postihnouti měrou ještě větší. Ostatně tento nedostatek vědy důvodu porbývá proti úlevě vzcházející nižším důchodům.

Právě pak podle toho, co se obojího má se na zřeteli, činívá se subtilnější rozdíl mezi progressivním a degressivním principem. Obě slova v podstatě naznačují tuž věc uvažovanou jen s rozličného stanoviska. Dává se jim však smysl odchylný k naznačení rozdílné tendence, která se sleduje. Mluví se totiž specificky o degressi tenkrát, pokud určitou sazbu daně položenou na důchod jistě výše průměrným poměrem blahobytovým svědící považujeme za normální; odtud pak necháme sazbu tu platit pro všechny vyšší důchody, tj. zdaňujeme je odtud proporcionálně, ale směrem k nižším důchodům uájeme sazby postupně klesající, chtějíc těmto důchodům uleviti.

Jestliže sazba též od své normální sazby na druhé straně postupně s vyššími důchody stoupá, mluví se pak o dani progressivní v užš. smyslu.

Tento rozdíl jest potud významný, pokud

mině rozhodní přívrženci sociálněpolitického stanoviska ve vědě finanční přejí toliko ulevení pro třídy nižších důchodů sázbou degressivní čili jinými slovy, sázbou, která nejnižším procentem počínajíc až do jisté ne příliš značné výše důchodů progressivně stoupá, odtud pak proporcionálně neměněna zůstane (na př. Helferich). Rozhodnější přívrženci (Scheel, Wagner a j.) naopak žádají postupně zvýšení stížení důchodů velkých a opírají se tomu tedy, aby progressivní stupnice příliš brzy přestávala. Jsou tedy přívrženci progressivní daně ve smyslu přísnějším.

§ 9. Ad II. § 7. (str. 173).

Vyšší zdanění důchodů majetkových.

Proti požadavku vyššího zdanění důchodů se jmění bylo namítáno, žeť právě důchod se jmění podroben dani trvale, důchod z práce jenom dočasně, čímž by rozdílem trvalosti a dočasnosti obou těch pramenů důchodových se vyrovná.

Avšak to neseslabuje váhu momentů výše uváděných, že při důchodech nižších ceteris paribus jest

menší důchod volný a to menší o všechny prémie pojistné pro případ trvalé a přechodné nespůsobilosti k výdělků.

Ve skutečnosti arci pro jisté důchody se změni, totiž zejm. důchody z nemovitosti, vyšší obtížení daní již dávno bylo zavedeno a to hlavně jako faktický následek větší zjevnosti dotčených pramenů důchodových. Kde toho není, lze provést vyšší míru daně při důchodech se změni buď v podobě vyšších sazeb daňových na tyto důchody nebo zvláštní nominální daní se změni vedle daně na všechny druhy důchodů bez rozdílu pramene touž stupnicí sazeb uložení.

Minění tu vůbec se rozcházejí. Kdežto jedni i progressivnost i vyšší sazby na důchod se změni rádaají, jiní přednost dávají vyšší sazbě na důchody se změni i před samou progressivní daní vůbec (Nasse), obávajíc se, že progres. daň vyvolá spory společenských tříd, kdežto vyšší daň na důchody se spory podobné nespůsobí, protože velmi četní lidé mají i důchod se změni i důchod z práce (široké vrstvy menších a středních rolníkův i živnostníkův).
 Čím, že prakticky daň progressivní pozmenáhl

vsude proniká, pozbývá i tato obava váhy. Konečně i proto někteří namítají vyšší daň na důchody se změni, protože by se sazby příliš skomplikovaly, kdyby vedle progressivního tarifu dle výše důchodů ještě zvýšení při důchodech se změni zvláště provésti se mělo, i řádají tedy, aby vyšší stížení důchodů se změni teprve při sukcesích dědických se provedlo (Scheel).

Nová doba obrátila pozornost svou předem na důchody z movitých kapitálů, jež dosud následkem menší zjevnosti nalézaly se v nespravedlivé výhodě, ale finanční technika svými prostředky těžko na ně vyprává.

Přesouvání daní a jeho vztahy ku stejnoměrnosti.

§ 10. Pojem a spůsoby.

Daň sobě uloženou cití jednotlivec jako břímě a řístnost ho pudí, aby je se sebe svalil nebo si je usnadnil. To se může státi i nezákonnými spůsoby (podloudnictvím) anebo tím, že hledí jednotlivec většího výteřku dosíci, než který se předpokládá, když